ESITLEB

SEB

PELLÉAS JA MÉLISANDE

Claude Debussy ooper

Maailmaesietendus 30. aprillil 1902 Salle Favart'is

Esietendus Rahvusooperis Estonia 22. septembril 2023

Muusikajuht ja dirigent: **Arvo Volmer**

Dirigent: **Kaspar Mänd**

Lavastaja: **Albert-André Lheureux** (Prantsusmaa)

Kunstnik: **Liina Keevallik**

Videokunstnikud: **Andres Tenusaar, Raivo Möllits**

Valguskunstnik: **Rasmus Rembel**

Koormeister: **Martin Trudnikov**

Lavastuse assistent: **Karin Andrekson**

Kunstniku assistent: **Heleen Rahel Ojasalu**

Vastutav pianist-repetiitor: **Jaanika Rand-Sirp**

Pianistid-repetiitorid: **Ave Wagner, Riina Pikani**

Etenduse juhid: **Riina Airenne, Rein Lepnurm**

Prantsuse keele konsultant: **Geraldine Casanova**

OSADES

Pelléas: **Samy Camps** (Prantsusmaa), **Heldur Harry Põlda**

Mélisande: **Helen Lokuta, Karis Trass**

Golaud: **Stephan Loges** (Saksamaa), **Raiko Raalik**

Geneviève: **Juuli Lill, Aule Urb**

Arkel: **Julien Veronese** (Prantsusmaa), **Priit Volmer**

Yniold: **Elena Brazhnyk, Merit Kraav**

Arst: **Mart Laur**

Karjus: **Tiit Kaljund**

Surma teenrid: **Kaido Ennok, Einar Hillep, Andres Kask, Sander Kõiv, Keijo Lillo, Sandra Laura Luhtein, Sofia Mihhaljova, Marleen Nurm, Oliver Press, Merily Roopärg, Sten Uustalu, Jana Volke-Valk**

Rahvusooperi ja -balleti Estonia koor ja orkester

ARKEL

Arkel – vana ja peaaegu pime kuningas müütilises Allemonde'i riigis.

PELLÉAS

Pelléas – kuningas Arkeli noorem lapselaps ja Golaud' poolvend.

GENEVIÈVE

Geneviève – Arkeli minia, Golaud' ja Pelléasi ema.

MÉLISANDE

Mélisande – müstiline tegelaskuju, kelle päritolust on vähe teada.

YNIOLD

Yniold – Golaud' poeg eelmisest abielust.

GOLAUD

Golaud – kuningas Arkeli vanem lapselaps.

Liina Keevalliku kostüümikavandid.

Ma olen unistanud võimalusest tuua lavale Claude Debussy ainus ooper, „Pelléas ja Mélisande“. Debussy imeline, sõnadega raskesti kirjeldatav muusika kõlab pidevalt kontserdisaalides ja ümbritseb meid märkamatult meedias, aga ooperimajades on „Pelléas“ oma müstilise ja tabamatu olekuga erilisel kohal. Muusikal on võime väljendada midagi seletamatut. Midagi, mis jääb teistele kunstiliikidele kättesaamatuks ja justkui nende vahele. Muusika on nagu hing, keegi ei ole seda näinud, aga ta on. Ja võimalik, et „Pelléasis ja Melisande’is“ on just hing peaosas.

Head kaasahingamist!

Arvo Volmer
Rahvusooper Estonia kunstiline juht ja peadirigent

SEB
SEB toetab
ja tunnustab
kultuuri!

„Pelléasi ja Mélisande'i“ salapärane ja sümbolistlik maailm

„Pelléas ja Mélisande“ toob lavale salapärase maailma, mis asub meie sees ja näib eksisteerivat ka meie ümber. Kas ei ela me mitte maailmas, mis on täis märke ja vaimolendeid, kes meid igal sammul saadavad (sageli on ju selline tunne)?

20. sajandi koidikul, sümbolismi ajajärgul, kui pilgud olid pööratud esoteerikasse ja tundmatutesse maailmadesse, kirjutab Maurice Maeterlinck – üks olulisimaid belgia kirjanikke, Nobeli kirjanduspreemia laureaat – lisaks oma šedöövrile „Sinilind“, mida mängiti juba kõikjal maailmas, müstilise draamateose „Pelléas ja Mélisande“. Printsi (Golaud) ja salapärase tundmatu tavalise kohtumise varjus võlumetsas kuulsa allika juures hakkab lahti rulluma draama, mida igaüks võib tõlgendada omamoodi, nimetagem seda siis saatuseks või mitte. Peategelased ei räägi, vaid võtavad vastu oma elu ja saatuse.

Sõnad ja olukorrad, kantuna Maeterlincki imetleja prantsuse helilooja Debussy muusikast, tulevad muljet avaldavalt esile. Kas ei peeta mitte muusikat sageli väljendamatu väljendamise suurepäraseks vahendiks? Debussyl kulus kaksteist aastat, et muusika kirjaniku sõnadega ühte põimida, ning sündis suurteos, mis esitab saatuse enda draamat.

Selleks, et näha, peab muutuma pimedaks

Üks esoteeriline õpetus ütleb: „Kui tahad kaevuda maailma sügavustesse, saad seda teha vaid iseendas. Selleks, et näha, peab muutuma pimedaks.“ „Pimedaks“ tähendab enda sulgemist nähtavale maailmale ning pilgu pööramist sissepoole. Ent sümbolism „Pimedates“ on mitmetähenduslik, sobides kirjeldama ka pimedust neis, kelle vaim näeb vaid nähtavat ning kes usuvad tihti näilikesse lambakarjustesse, nagu kuristiku poole aetav lambarahvas.

Teoses „Pelléas ja Mélisande“ on allikas, mis avab pimedate silmad. Just seal tõeline armastus end Pelléasile ja Mélisande'ile ilmutabki. Sümbolistliku suurteose arenedes on publik tasahaaval üha enam lummatud, sest laval räägitakse palju elust ja surmast, ängist silmale nähtamatu ees, ideaali ja tegelikkuse vastuseisust.

Hetkel, mil Mélisande märkab oma tõelist armastust Pelléasi vastu, lausub ta: „Ma näen pimeduses roosi!“ Roos, mis on taassünni sümbol ja osutamine ilule, märgib lõpetatud täiuslikkust, mis viitab nii ülestõusmisele kui ka surematusele, olles müstilise taassünni tunnistaja, puhta armastuse sümbol. Roos on alkeemikute lemmiklill.

Inimeseks olemise lätete juurde
Romantism jättis hääbudes enda järel pärani ukse, mille taga varjasid end materialism ja realism. Samal ajal nägi 19. sajandi lõpp täiustunud tööstustehnika ilmumist ning masinate õitsengut. 20. sajandi alguseks oli maailm juba müra ja saastet täis.

1902. aastal ooperi vormis loodud „Pelléas ja Mélisande“ heitis kõrvale vaimu väärastumise ning osutas vajadusele pöörduda tagasi inimeseks olemise lätete juurde. Ka praegusel muutuste ajal on meil inimestena üliolulise märgata ohte oma tegevustes, millel võivad olla etteaimamatud tagajärjed. Kas surm viib meid teadmisele lähemale? Igavikulisuse teema on selles ooperis võimsalt esil ja see on miski, mis puudutab meid ka tänapäeval.

Otsides oma tõde ja elu mõtet
Lauljatele-näitlejatele tuleb sisendada, et selle suurteose mõjusaks esitamiseks on vaja kasutada lõputult nüansse. Korraga on vaja mängida nii hääletoonide valgusega kui ka neis peituvate kummituslike ja viirastuslike varjudega. Tuleb minna otsima iga tegelaskuju hinge sügavust, muutes need samal ajal sümboliteks. Tõepoolest, draamateos keerleb ümber surma ja elu, mis sellele eelneb. Iga tegelaskuju otsib oma tõde, elu mõtet, nagu me kõik.

Maeterlinck ütles: „Vaid mõnd sõna, tegu või mõtet pinnapealselt riivates võib avastada mõistatuse.“ Ma tahaksin, et suudaksin tegelaskujude vahelistes suhetes luua püsiva saladuslikkuse mulje, mis avalduks maailmas, mis on võõras ja ebamaine. Minu ja kunstnik Liina Keevalliku, kellega meid seob 25 aastat koostööd, mureks on see, kuidas jääda truuks raamatule ja selles aset leidvale vääramatule tegevusele, kaotamata sealjuures publiku tähelepanu, kui nad seda kummalist maailma ja lummavat lugu avastavad. Ooperisaali saabuv publik jätab oma maise elu riidehoidu ning siseneb muusika ja sõna templisse, et teha läbi initsiatsiooniriitus, püüdes tõeliselt mõista oma elu mõtet, sest tegu on niivõrd sügava teosega.

Märgata valgust sügavas pimeduses
Ma tahan uskuda parema maailma võimalikkusesse, mis on vähem materialistlik ja egoistlik. Nüüd ja praegu, siin kurjakuulutavas maailmas, on hirm kolmanda maailmasõja ees võtnud maad ja Balti riigid seisavad selle hirmuga esimestena silmitsi.

Ma usun inimkonna tulevikku, kus inimesed, kes on haritud ja üksteise suhtes austavad, on nagu õed ja vennad, ülimalt leplikud. Tuleb osata märgata valgust ka kõige sügavamas pimeduses. Seda meile „Pelléas ja Mélisande“ meelde tuletabki. Ma usun seda, isegi kui peate mind utopistiks.

Albert-André Lheureux
lavastaja

SISU KOKKUVÕTE

I VAATUS

Sünge mets kaugel maal. Prints Golaud ajab haavatud looma taga ja avastab allika ääres nutva neiu. Mees on tütarlapse ilust ja salapärast võlutud ning veenab teda endaga metsast lahkuma.

Loss Allemonde'is. Golaud' ema Geneviève loeb eakale kuningale Arkelile poja kirja ette. Poeg teatab, et on hiljuti abiellunud ja palub luba uue naisega koju naasta. Arkel heidab Golaud'le ette, et ta printsess Ursule'iga ei abiellunud – see liit võinuks lõpetada sõja, mis tema riiki koormab. Saabub Golaud' poolvend Pelléas. Ta on saanud teada, et ta sõber on surivoodil, ja tahab tema juurde reisida, et hüvasti jätta. Arkel keeldub ja meenutab Pelléasile, et teda on koduski vaja – tema kohus on sureva isa eest hoolitseda. Torni otsas on Golaud' tagasituleku ootuses süüdatud lambid.

Aed lossi ees. Geneviève tutvustab Mélisande'ile lossi valdusi – Allemonde'i süngeid metsasid ja taamal laiuvat merd. Saabub Pelléas. Geneviève palub Pelléasil Mélisande koju saata.

II VAATUS

Päikesepaisteline päev metsas. Pelléas on Mélisande'i pimedate kaevu juurde toonud. Kunagi usuti, et sel on maagiline võime pimedaid ravida. Mélisande sõrmitseb Golaud' kingitud sõrmust ja viskab selle õhku, ent see libiseb tema sõrmede vahelt kaevu. Kell lööb keskpäeva. Pelléas soovitab Mélisande'il Golaud'le tõtt rääkida.

Tuba lossis. Golaud on koos Mélisande'iga. Ta on haavatud, sest kukkus keskpäeval jahil olles oma hobuse seljast. Ta räägib abikaasale, et hobune hakkas perutama täpselt siis, kui kell lõi kaksteist. Mélisande anub Golaud'd pisarsilmil, et mees ta vana lossi juurest kaugele ära viiks, sest siin tunneb ta kurbust ja ärevust. Ta on õnnetu, sest ei näe lossis taevast. Golaud haarab Mélisande'il käest, et teda lohutada, ent märkab, et naise sõrmes ei ole abielusõrmust. Mélisande väidab, et ta kaotas selle mereäärses koopas, kuhu ta oli Golaud' poja Ynioldiga merekarpe korjama läinud. Golaud raevub ja sunnib teda jalamaid sõrmust otsima minema, kuigi öö on ammu käes. Golaud käsib tal Pelléas endaga kaasa võtta.

Koopa ees. Pelléas ütleb Mélisande'ile, et ta peab oskama seda kohta Golaud'le kirjeldada, et tõestada oma sealviibimist. Kuu tuleb pilve tagant välja ja selle valgus langeb kolmele koopas magavale kerjusele. Mélisande'i valdab kabuhirm ja ta põgeneb.

III VAATUS

Üks lossi tornidest. Mélisande on akna all ja kammib enne voodisse minekut oma pikki juukseid. Pelléas kõnnib torni juurest mööduval rajal. Mees palub naisel aknast välja kummarduda, et ta võiks hüvastijätuks naise kätt suudelda. Mélisande nõjatubki, ent tema pikad juuksed langevad aknast välja Pelléasi peale. Pelléas seob mänglevalt Mélisande'i juuksed pajupuu külge, et naine mõneks ajaks temaga jääks. Äkki ilmub Golaud ning heidab Pelléasile ja Mélisande'ile nende lapsikust ette.

Lossi alused käigud. Golaud juhatab Pelléasi lossi all olevatesse käikudesse, kus asub ka seisva veega veesilm, millel on „surma lõhn“. Ta käsib Pelléasil kummarduda, et seda nuusutada.

Terrass lossi sissepääsu juures. Pelléas naudib esimest sõõmu värsket õhku. Ta peesitab päikesepaistel ja rõõmustab meretuule üle. Golaud teatab Pelléasile, et Mélisande on lapseootel, mistõttu peab poolvend nüüdsest naisest eemale hoidma, et teda mitte ärritada ega muretsema panna.

Lossi ees. Golaud esitab oma noorele pojale Pelléasi ja Mélisande'i kohta küsimusi: kui sageli on ta neid koos näinud? Millest nad räägivad? Kas nad tülitsevad? Kas nad panevad ukse enda järel kinni? Märganud, et Mélisande'i aknas süttib valgus, laseb Golaud pojal läbi akna naist jälgida. Yniold sõnab, et Pelléas ja Mélisande ei tee muud kui vaatavad vaikides põlevat tuld. Yniold kardab Golaud' reaktsiooni ja hüüab isale, et see ta jälle alla tõstaks.

Vaheaeg

Liina Keevalliku lavapilt, mets.

IV VAATUS

Tuba lossis. Pelléas räägib Mélisande'ile, et isa tervis on paranemas, mistõttu saab ta nüüd reisiplaane jätkata. Ta lepib enne lahkumist Mélisande'iga viimase kohtumise kokku. Arkel rõõmustab, et haigus – surma ustav teener – on lossist lahkunud ja tõeline õnn võib maja seinte vahele naasta. Tuppa tormab Golaud, laup verine. Kui Mélisande verd ära pühkida püüab, tõukab mees ta vihaselt kõrvale ja süüdistab teda truudusetuses. Mees tirib teda mööda tuba ringi. Arkel sekkub, et koletule vahejuhtumile lõpp teha. Golaud ähvardab, et jääb ootama võimalust tõestada oma õigust.

Arkel on jahmunud. Kaevu ääres pargis otsib Yniold kadunud kuldset palli, mis on kivide vahele kukkunud. Möödub karjus oma lammastega.

Hilisõhtul ootab Pelléas pimedate meeste kaevu juures Mélisande'i. Kui naine ilmub, püüab mees teda kuuvalgusest ära viia, et neid ei nähtaks. Mélisande aga ei karda. Pelléas avaldab talle armastust ja Mélisande tunnistab, et temagi on mehesse armunud. Nad kuulevad, kuidas väravad suletakse. Nüüd ei pääse nad enam sisse. Armastajad märkavad Golaud'd neid puu tagant jälgimas. Nad suudlevad meeleheitlikult. Golaud tuleb puu tagant välja ja mõrvab Pelléasi, asudes seejärel põgenevat Mélisande'i jälitama.

V VAATUS

Tuba lossis. Mélisande on hiljuti enneaegse tütre sünnitanud ja on suremas. Siseneb kahetsuse käes vaevlev Golaud ja küsib temalt Pelléasi kohta. Naine tunnistab süütult, et armastas Pelléasi. Golaud mõistab, et tema piinale ei ole lahendust. Mélisande'ile tuuakse tema laps, ent ta märkab vastsündinu näos vaid kurbust. Naine sureb vaikides. Arkel juhatab Golaud' eemale ja sõnab, et nüüd on lapse kord.

MENU KUI KUNSTILINE LÄBIKUKKUMINE

Claude Debussy (1902).

Pärast üht etendust Metropolitan Operas olevat heasoovlik ooperikülastaja dirigendilt küsinud: „Kas te arvate, et „Pelléasist“ saab kunagi üldse menukas teos?“ Vastus kõlas järgmiselt: „See pole mõeldudki menuk olema.“ Tõepoolest. Debussy ei mõelnudki kirjutada ooperit, mis massidele peale läheks. Pigem oleks ta näinud sellist asjade käiku kui kunstilist läbikukkumist. Kirjas kaasheliloojale ja sõbrale Ernest Chaussonile selgitas ta ooperit kirjutama hakates: „Muusika oleks pidanud olema algusest peale hermeetiline teadus, kirja pandud nii keerulistesse ja töömahukatesse tekstidesse, et peletada eemale inimmasse, kes suhtuvad sellesse sama pealiskaudselt kui taskurätikusse!“ Siinkohal ei tohiks Debussyd pidada küüniliseks snoobiks, vaid mõista tema püüdlusi juhatada publikut avastama tunnete sügavamaid kihte, kaugemale senistest müütilistest kangelastest või argireaalsusest jutustavatest ooperisüžeedest.

Ooper „Pelléas ja Mélisande“ on ainulaadne Claude Debussy loomingus ja omas ajas. Teose mõistatuslik süžee ja muusika originaalsus olid vastuolus ajastu trendidega, mis toetusid veristide naturalismile, romantikute meloodiaarmastusele ja rahvusliku suuna pooldajate folkloorilembusele. Debussy lõi muusika, mis oli üheaegselt heas mõttes naiivne, kuid samas keeruline, süütu ja ekstaatiline, habras ja võimas, täis unenäolisi stseene. Ooperi aluseks on Maurice Maeterlincki samanimeline sümbolistlik näidend, mille tegelased paljastavad vaid pisteliselt oma tundeid ja mõtteid ning dialoog ei too oodatud selgust. Hoolimata harjumatust dramaturgilisest ja muusikalisest tekstuurist ning helilooja soovidest, oli ooper 20. sajandi esimestel kümnenditel populaarne.

1885. aastal kirjutas Debussy oma mõtetest luua ooper: „Eelistan midagi, milles tegevustik oleks osaliselt ohverdatud pikalt kujundatud tunnete ja hinge väljendusele.“ Maeterlincki näidendi „Pelléas ja Mélisande“ esietendusel 1893 leidis ta, mida oli otsinud. Debussy kasutas ooperi visandamiseks olemasolevat teksti, kärpides neli stseeni. 1895. aasta suveks oli partituuri esimene versioon valmis. Helilooja vormis ja lihvis seda veel hoolega ning kirjutas juurde Opéra-Comique'i poolt nõutud orkestri vahemängud, et lavatöölistel oleks aega lava järgmisteks stseenideks ümber ehitada. Ooperi esietenduseni kulus veel seitse aastat, mille jooksul helilooja partituuri korduvalt kohendas. Kirjast Ernest Chaussonile võib aimata protsessi kulgu: „Kiirustasin oma võidulauluga „Pelléasi ja Mélisande'i“ aadressil, sest pärast ühte neist unetutest öödest (mis on alati heaks nõuandjaks) taipasin, et see pole üldsegi see. Teos meenutas Härra Selle ja Selle (pole vahet kelle) dialoogi, ja mis peamine, taktide vahelt ilmutas end vana Klingsori, alias R. Wagneri, kummitus. Viskasin kõik prügikasti ning asusin isiklikuma tunnetuse otsinguile, muutusin Pelléasiks ja Mélisande'iks … Olen täiesti spontaanselt kasutanud väljendusvahendeid, mis mulle tunduvad erilised – näiteks vaikus (ära naera!). Vaikus on väljendusvahend ja võibolla ainus viis, kuidas fraaside emotsionaalsele laengule täit väärtust anda.“

Aastal 1901 võtab Opéra Comique'i direktor Albert Carré ooperi lavastada, kuigi Debussy, jäädes truuks oma elitaarsuse ja valitud publiku teooriale, püüdis seda lavale tuua nii väiksemates teatrites kui ka mõne rikka metseeni kodus. Sama aasta sügisel külastab Debussy Maeterlincki ja tema elukaaslast, ooperiteatri lauljannat Georgette Leblanci, et neile „Pelléas ja Mélisande“ klaveril ette kanda. Selleks ajaks on kirjanik juba avaldanud rahulolematust, et Debussy tema näidendit on kärpinud. Georgette Leblanc on õhtut oma päevikus meenutanud: „Klaveri asend sundis Debussyd meile selja keerama ja see võimaldas Maeterlinckil mulle salaja žestikuleerida. Kuna ta muusikat ei mõistnud, hakkas tal peagi igav. Paar korda oli ta valmis püsti tõusma ja lahkuma, kuid hoidsin teda tagasi. Alistunult süütas ta oma piibu. Kui Debussy klaverimängu lõpetas, oli Maeterlinck sügavasse unne vajunud“.

13. jaanuaril 1902. aastal algasid Opéra-Comique'is proovid. Maeterlinck oli üdini solvunud, et Mélisande'i roll määrati Mary Gardenile ja mitte tema elukaaslasele. Veebruaris pöördus ta autorite ühingusse, kes soovitas teatri ja helilooja vastu kohtusse minna. Maeterlinck rahunes aga maha pärast ennustajaga konsulteerimist, mille käigus väitis too, et teatri direktor Albert Carré sureb peagi (õnneks elas Carré veel 16 aastat). 14. aprillil samal aastal avaldas Maeterlinck ajalehes Le Figaro arvamuse ooperi kohta: „Minu loomingut on meelevaldselt ja julmalt kärbitud, mis teeb süžee mõistetamatuks. Säilitatud on osad, mida ma algselt kustutada või parandada kavatsesin, ja mida ma hiljuti ilmunud uustrükis ka tegin. See näitab, kuivõrd ulatuslikult erineb ooperi tekst originaalist. Ühesõnaga

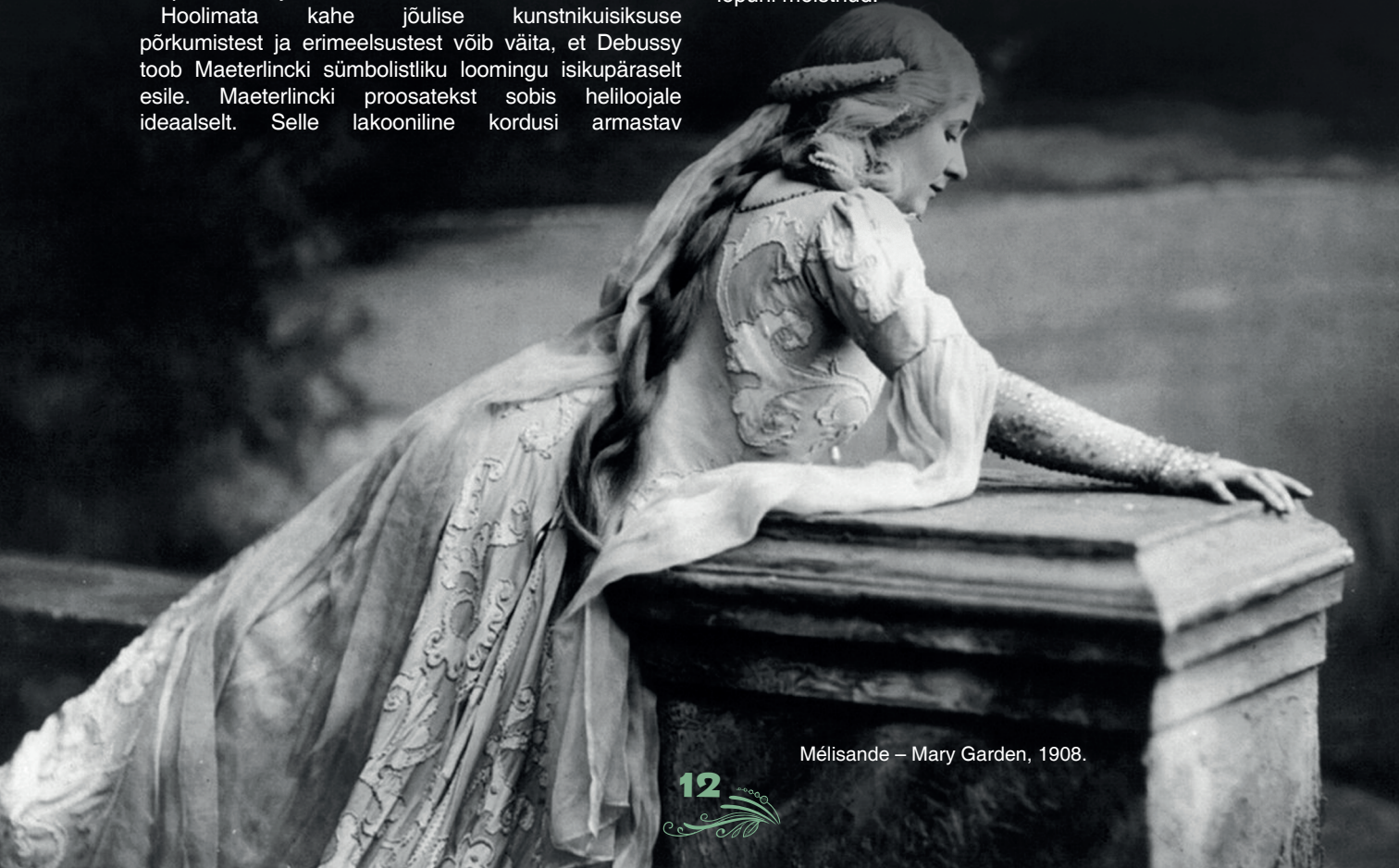

Georges Rochegrosse'i kujundatud afišš ooperi esietenduseks 1902. aastal.

– mainitud ooper on mulle võõras, suisa vastumeelne; ja nüüd, kus minult on röövitud igasugune autoriõigus ja kontroll oma teose üle, jääb mul üle soovida, et ooperile saaks kiirelt osaks valus ebaõnn.“

30. aprillil esietendunud ooper hämmastas oma uudsuses publikut, kuid iga etendusega selle populaarsus kasvas. Ooperi fännid ootasid heliloojalt „veel ühte „Pelléasi““, kuid Debussy ei soovinud end korrata, kuigi tema mõtetes oli veel mitu ooperiideed. Metropolitan Operale pidi valmima kaks lühiooperit, Edgar Allan Poe novellide „Kurat kellatornis“ ja „Usheri maja hukk“ ainetel, kuid ilmavalgust need ei näinudki. Samuti jäi lõpetamata enne „Pelléasi ja Mélisande'i“ alustatud „Rodrigue et Chimène“, mis põhines Hispaania väejuhi El Cidi elul.

Hoolimata kahe jõulise kunstnikuisiksuse põrkumistest ja erimeelsustest võib väita, et Debussy toob Maeterlincki sümbolistliku loomingu isikupäraselt esile. Maeterlincki proosatekst sobis heliloojale ideaalselt. Selle lakooniline kordusi armastav sõnakasutus ja sagedased vaikusemomendid annavad orkestrile ruumi tunnete väljendamiseks muusikas ning emotsionaalseteks kommentaarideks. Hoolikalt komponeeritud psühholoogiline, rütmiline ja harmooniline areng viib edasi ning paneb lõpuks punkti elu ja armastuse tsüklile, pakkudes hämmastavat muusikalist, dramaturgiast tõukuvat varjude ja valguse mängu. Wagnerile sarnaselt arendab ja varieerib Debussy igat muusikalist motiivi kooskõlas süžeega, välja arvatud Mélisande'i partii, kus tegelaskuju arengus muutusi ei toimu. „Viiendas vaatuses kordan algusmotiivi muutusteta, sest Mélisande on ainus, kelle olemus ei muutu – ta sureb üksikuna, võibolla on talle toeks olnud vaid vana kuningas Arkel, kuid ka tema ei ole naist lõpuni mõistnud.“

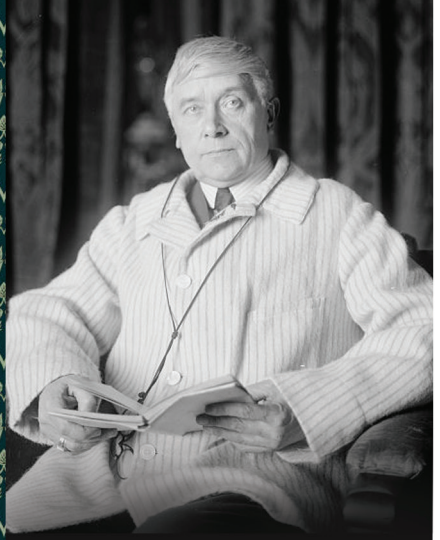
Mélisande – Mary Garden, 1908.

MIKS MA KIRJUTASIN „PELLÉASI JA MÉLISANDE'I"

Tutvusin „Pelléasi ja Mélisande'iga" 1983. aastal. Näidend köitis mind koheselt ja hakkasin mõtlema selle võimalikule muusikasse seadmisele. Olen ammu soovinud teatrile muusikat kirjutada, kuid kuna soovisin seda teha senistest traditsioonidest erinevalt, oli mul raske leida teemat ning pidin korduvalt sellest mõttest loobuma. Mulle oli vastumeelt klassikaline lähenemine, kus ilu saavutatakse vaid tehniliste võtetega, sest mulle tundus, et see ei huvita enam kedagi. Püüdlen muusikas vabaduse poole, mis ei piirduks looduse enam-vähem tõepärase taasesitusega, vaid mis põhineks looduse ja fantaasia salapärasele kooskõlale. Pärast mitmekordseid kirglikke palverände Bayreuthisse hakkasin kahtlema Wagneri leitud lahendusis – teater sobib vaid Wagneri geeniuse teenimiseks. Wagner oli kirglik muusikaliste valemite koguja. Ta liitis need ühendkunstiteoseks, mis jättis mulje nagu oleks tegemist originaalloominguga. Et mitte tema tähtsust vähendada, tuleb öelda, et ta pani tänapäeva muusikale nurgakivi nagu Victor Hugo, kes sulandas oma loomingusse kõik oma varasemad luuletused. Seetõttu tuleks oma otsinguid teostada Wagnerist kaugemal, mitte tema jälgedes käies.

Hoolimata oma unenäolisest atmosfäärist on näidendis palju rohkem inimlikkust kui mõnes nn elutruus jutustuses. See oli just see, mida otsisin. Siin valitseb maagiliselt sugestiivne keel, mille tundlikke nüansse võiks muusikas ja orkestri kõlavärvides edasi anda. Mind on süüdistatud selles, et ooperi peategelased laulavad monotoonselt deklameerides ja et meloodia kõlab ainult orkestris. Olen kõigest hingest püüdnud oma muusika panna lähtuma draama poeetilisest olemusest. Austan oma tegelaskujusid ja nende elusid. Soovisin, et nad väljendaksid end minust sõltumatult. Püüdsin neid enda sees kuulata ja vastavalt tõlgendada. Pealegi, inimeste tundeid ei saa kogu aeg meloodiliselt väljendada. Ooperi tegelased püüavad laulda loomulikult, mitte iganenud traditsioonidest lähtuva intonatsiooniga. Inimesi, kes teatris kogu aeg meloodiaid kuulda tahavad, võib minu meelest võrrelda inimestega, kes tänavamuusikute ümber tunglevad! Seal saab vaid kahe *sou* eest meloodiast emotsionaalse laengu. On irooniline, et inimesed, kes alatasa midagi „uut" nõuavad, ärrituvad, kui neid nende mugavustsoonist välja tuua. Ma ei väida, et oleksin „Pelléasis ja Mélisande'is" leidnud kõik, mida otsisin. Kuid olen püüdnud sillutada teed, mida mööda teised võiksid minna ja isiklike avastustega edasi ehitada, ühtlasi vabastada lavamuusika rõhuvaist kammitsaist, millega too on nõnda kaua pidanud elama.

Katkend kirjast Opéra-Comique'i sekretärile, George Ricoule, aprill 1902.

MIS ON (MAETERLINCKI) SÜMBOLISM?

„... nii ma kuulangi üha sügavama tähelepanu ja hardumusega kõiki ähmaseid inimese hääli. Kõige rohkem paeluvad mind olemise ebateadlikud liigutused, helendavad käed, mis ulatuvad välja võltsuse kindluse akendest, kus me kõik kinni oleme. Ma sooviksin uurida kõike, mida on olemises sõnastamatut, kõike, mis ei väljendu elus ega surmas ...“

– Maurice Maeterlinck
„Luuletaja pihtimus“, 1890.

Maurice Maeterlincki (1862–1949), belgia luuletajat, näitekirjanikku ja esseisti, Nobeli preemia laureaati (1911) peetakse üheks sümbolistliku draama rajajaks. Sümbolismi on tavaks defineerida realismi ja naturalismi vastase reaktsioonina, mis huvitus kõigest reaalsuseülesest – metafüüsikast, müstitsismist, unenägudest, alateadvusest … – ning soovis kunstiliste väljendusvahendite abil näidata tavameeltele kättesaamatut spirituaalset maailma, mida sageli samastati Platoni ideede omaga. „Sümbolistlik luule,“ kirjutas Jean Moréas „Sümbolismi manifestis“, „üritab anda Ideele meelelise vormi […] selles kunstis […] ei ilmu ükski kindlajooneline nähtus iseseisvalt; kõik need on meelelised näilisused, mille eesmärk on kujutada oma esoteerilist samasust algsete Ideedega.“ (Le Figaro, 18. september 1886)

Maeterlincki esimesed draamad, sealhulgas „Pelléas ja Mélisande“, vastavad kahtlemata sümbolismi määratlusele. Teater pidi näitekirjaniku meelest olema eeskätt poeetiline. Metafüüsiline maailm oli talle füüsilisest tähtsam. Kõik, mis alateadvusega seotud, huvitas teda samuti, ja teatris soovis ta näha ja näidata mitte tegelast ennast, vaid tema hinge ning selle seost üleloomulikuga. Samas on Maeterlincki sümbolism erilaadne selle poolest, et üritab nähtamatust veelgi sügavamale minna, jõudes *väljendamatuni*. Artiklis „Luuletaja pihtimus“, mis ilmus 1890. aasta veebruaris belgia ajakirjas Art Moderne ja mida võib pidada Maeterlincki isiklikuks sümbolismi manifestiks, kirjeldas dramaturg oma kunsti nägemust järgmiselt:

> „Me hinges on hirmutav sisemeri, tõeline *mare tenebrarum*, kus möllavad kummalised väljendamatu ja sõnastamatu tormid. Mõnikord sütitab see, mis meil õnnestub endast välja pigistada, paar tähepeegeldust tumedate lainete keerises. Kas me kastame kunsti surnud maid vaid nende tummade vetega?“

Ka sümbol ei piirdunud Maeterlincki jaoks Ideede kujutamisega. Artiklis „Mõttekilde teatrist“ (La Jeune Belgique, september 1890) sedastas ta otsesõnu, et „poeetilise teose sümbol on […] hõõguv tuum, mille kiired levivad igale poole lõpmatusse“ ning lisas, et see „juurdub tundmatuses“. Teisisõnu on maeterlinckilik sümbol valgusallikas, mis vahendab kiirates väljendamatut, ning pildid, mida vaataja sümboli kiirguses näeb, osutavad lihtsalt sellele, et sümbol on kusagil olemas, kuid jääb kättesaamatuks.

„Pelléas ja Mélisande“

Ent kuidas väljendamatu lavale tuua – või vähemalt seda üritada? Üks võimalus, mida Maeterlinck rakendas, oli harjumuspärastest väljendusvahenditest loobumine. Tema draamades ei ole tavamõistes tegevust, konflikti ega intriigi, samuti puudub tegelastel kindel karakter. Octave Mirbeau, kirjanik ja kirjanduskriitik, kes Maeterlincki prantsuse publikule tutvustas ja kellele Maeterlinck „Pelléasi ja Mélisande'i“ pühendas, nimetas belgia dramaturgi tegelasi „algelisteks hingedeks“. Ja kui need algelised hinged kõnelevad – justkui kogeledes, ennast pidevalt korrates –, ei tea nad sageli ise, mida ütlevad ja milleks. Oma esimestes draamades jättis Maeterlinck seega kõrvale kõik, mis klassikalise dramaturgia tuuma moodustab, sest sümboli igavikulist valgust on kõige selgemalt näha liikumatuses ja vaikuses. Ometi tundub (vähemalt esmapilgul), et „Pelléas ja Mélisande“ on üsna klassikaline näitemäng.

„Pelléasi ja Mélisande'i“ kallal hakkas Maeterlinck töötama 1891. aastal ning aasta hiljem ilmus see trükist. Vahetult enne seda oli näitekirjanik avaldanud lühidraama „Seitse printsessi“, millele eelnesid „Kutsumata külaline“ ja „Pimedad“. Nende kolme näidendi sisu võib soovi korral kokku võtta ühe lausega: tegelased ei tegutse, vaid ootavad midagi suletud ruumis, teadmata, et tegelikult ootavad nad surma, mis lõpuks ka tuleb. Lühidraamad tõid Maeterlinckile „õuduste luuletaja“ maine ning „Pelléasis ja Mélisande'is“ soovis ta sellest lahti saada. Motiivide tasandil on see tõepoolest Maeterlincki esimene draama, kus armastus on sama tähtsal kohal kui surm, ning selle sündmustik on tõtt-öelda üsna melodramaatiline: noorte armunute (Pelléasi ja Mélisande'i) õnne takistab armukade vanem mees (Golaud), kelle käe läbi noored lõpuks ka hukkuvad.

Lähimal vaatlusel osutub esmamulje siiski petlikuks. Parimal juhul võib koos Stéphane Mallarmégа „Pelléasi ja Mélisande'i“ nimetada „ülevaks variatsiooniks vana imetlusväärse melodraama teemadel“ (The National Observer, 1. juuli 1893). Seda tõdesid ka mitmed teatrikriitikud 1893. aasta maikuus, kui „Pelléas ja Mélisande“ teatris Bouffes-Parisiens esietendus. Kriitikud lootsid näha erakordselt head, ent siiski reeglipärast teatritükki, kuid nende ootused ei täitunud. Arvustustes heitsid nad Maeterlinckile ette nii mõndagi: tegelastel ei ole karakterit; dialoogid on katkendlikud, ebaloogilised ja kordusi täis; tegevus on ähmane, udune ega vii kuhugi välja; tervikut on võimatu mõista. Tõsi ta on, Mélisande'ist ei tea me midagi, teisi tegelasi määravad ainult nende sotsiaalne staatus ja sugulussuhted; tegevus toimub keskajahõngulises lossis, mis asub tundmatus Allemonde'is (igas maailmas ehk siis ükskõik kus …), dialoogid viivad tegevust edasi vaid vähesel määral ja nii peategelaste armastus kui ka surm jäävad peaaegu tabamatuks. Mélisande sureb haava, mis poleks teinud liiga isegi linnule, ning Golaud, kelle jaoks armastus on midagi kindlajoonelist, ei suudagi mõista, mis ta venda ja naist ühendas, kui nad polnud „pattu teinud“ … Sealjuures on armastus sama õudne kui surm, sest on sellest lahutamatu. Pelléas ja Mélisande avaldavad teineteisele armastust esimest korda alles näidendi lõpus, surma lävel; väike Yniold, kes armastajaid koos tummalt ja liikumatult lambivalgust vaatamas näeb, tahab õudusest karjuda. Mélisande'i

tuvid lendavad hirmunult tornist pimedusse, kui Pelléas ta juukseid suudlema hakkab, ning Mélisande lausub, et linnud ei tule enam tagasi; Pelléasi keha leitakse pimedate allikast, kuhu Mélisande oma abielusõrmuse pillas, soovides selle põhja näha …

Teisisõnu kumas lihtsast loost läbi midagi muud, määramatut ja väljendamatut, mis on olemas nii surmas kui ka armastuses, ent mis ratsionaalset arvustajat nördinult õlgu kehitama pani. See polnud Maeterlincki eesmärgiga vastuolus. Usutluses, mis „Pelléasi ja Mélisande'i" esietenduse päeval, 17. mail Le Figaros ilmus, tunnistas näitekirjanik, et lihtlabane sündmustik on järeleandmine ajastu teatripublikule, kes on harjunud märkama enda ümber vaid „tavalist ja teisejärgulist elu", ning ta tegelik eesmärk on „lavastada tegelased tavalisse ja inimlikult võimalikku olukorda […] sel viisil, et tänu harjumuspärase vaatepunkti vaevumärgatavale nihutamisele tuleks ilmsiks nende suhe tundmatuga". Claude Debussy, kes draama esietenduse hommikul teatrisaalis viibis, võis oletatavasti seda tajuda ja sellest lummatud olla, leidnud Maeterlincki draamast vabaduse – tundmatuse ja lõpmatuse, kuhu sümboli kiired suunduvad –, mida ta otsis ka muusikast.

Ooperist välja jäetud stseenid

Debussy ooperi aluseks on „Pelléasi ja Mélisande'i" esimene trükk (1892), kust ta mõned stseenid välja jättis. Kuigi Maeterlinck oli Debussyle andnud loa tekstiga oma tahte järgi ümber käia, ei meeldinud talle lõppude lõpuks ei helilooja kärped ega asjaolu, et too ei võtnud arvesse hilisemaid väljaandeid autori enda parandustega, jättes libretosse repliigid, mida Maeterlinck ise pidas ebaõnnestunuks. Tagatipuks laulab Debussy' ooperis Mélisande torniaknal hoopis teist laulu kui Maeterlinckil. Näitekirjanik palus nimelt juba enne draama esietendust lavastajat Mélisande'i laul välja vahetada, ning sealt saati laulab Maeterlincki Mélisande hoopis kolmest pimedast õest, kes tõusevad torni ja ootavad kuningat, kes ei tulegi kohale (selle laulu – „Les Trois sœurs aveugles" – on muusikasse seadnud nii Fauré kui ka Sibelius).

Mis Debussy kärpeid puudutab, siis loobus ta ooperis neljast näidendi stseenist. Maeterlincki draama algab proloogiga, kus teenijannad, kes räägivad „suurtest sündmustest", mis ees seisavad, tulevad lossi ust ja läve pesema – stseeni alguses on uks kinni, siis avaneb see ja teenijannad näevad mere kohal tõusva päikese valguses, et ei suuda „kunagi kõike seda puhtaks pesta". Viienda vaatuse esimeses stseenis näeme Maeterlinckil taaskord teenijannasid, kes arutavad omakeskis juhtunut: üks vana teenijanna avastas lossi ukse ees vaevu elus Mélisande'i ja Golaud', kõhus mõõk, Pelléas leiti aga hiljem pimedate allikast. Teise vaatuse neljas stseen, mis Pelléasi ja Mélisande'i sõrmuse otsinguile järgneb, on vana kuningas Arkeli üsna filosoofiline monoloog, kus ta mõtiskleb sündmuste olemuse üle. Kolmanda vaatuse esimeses stseenis, mis Maeterlinckil sellele järgneb, istuvad Pelléas ja Mélisande väikese Ynioldiga hämaras toas, oodates Golaud'd – äkitselt puhkeb väike Yniold nutma, korrates, et Mélisande lahkub ega tule kunagi tagasi. Kui Golaud naaseb, näeb ta õlilambi valguses, et nii Pelléasi kui ka Mélisande'i silmis on pisarad.

Debussy loobus seega teenijannadest, kes antiiktragöödia kooriga sarnaselt sündmusi kommenteerivad ning kahest stseenist, mis kuulsale tornistseenile eelnevad ja toimuva saatuslikkust veelgi rõhutavad – võib-olla selleks, et sündmuste kulg dünaamilisemaks muuta. Peab mainima, et 1902. aastal avaldas Maeterlinck „Pelléasi ja Mélisande'i" lühendatud versiooni, kust ta oli ära võtnud kuus stseeni, nende seas stseenid teenijannadega ning Arkeli monoloogi – võib arvata, et tema pahameele põhjuseks polnud mitte niivõrd helilooja kärped, kuivõrd see, et tema elukaaslane Georgette Leblanc Mélisande'i osast ilma jäeti …

Maria Einman
Maeterlincki tõlkija

MÉLISANDE VÕI MELUSINE? PELLÉAS VÕI PELLIAS?

Charles Doudelet' käsitsi maalitud illustratsioon ühes „Pelléasi ja Mélisande'i" väljaannetest, Spoleto, Claudio Argentieri, 1922. Kirjandusarhiiv ja -muuseum (Brüssel).

Mélisande on salapärane võõras, kelle päritolu kohta pole ka ooperi ja näidendi lõpuks ikka veel midagi teada. Ta ei räägi oma minevikust, kuigi on aimata selle rõhuv-valusat painet. Maeterlincki hilisemas näidendis „Ariane ja Sinihabe" (1899) on Mélisande üks Sinihabeme vangistatud ja piinatud naistest. Kaht lugu mõtteliselt ühendades võib mõista, miks Mélisande ei soovinud rääkida oma päritolust ja väriseb Golaud' iga puudutuse peale. Tema nimi sarnaneb prantsuse folkloorist tuntud sireeni Melusine (ka Melusina) omaga ja nagu kreeka sireenid, võrgutab ta oma lauluhäälega. Mélisande'i laul lossitornist III vaatuses meelitab Pelléasi talle lähenema ja IV vaatuses ülistab ta naise hääle ilu, võrreldes seda sireenide häälele, mis kandub üle kevadise merevee. Müütilise olendi tegelaskuju on tuntud ka Briti, Luxemburgi ja Saksa pärimustes, kus ta esineb nii näkilaadse kui ka pooleldi naise, pooleldi mao kujuga naisena. Enamasti on ta seotud vee, maagilise kaevu või jõega. Tema nimi tuleneb ladinakeelsest sõnast *melus*, mis tähendab meloodilist või meeldivat.

Pelléasi (ka Pellias) tegelaskuju on pärit kuningas Arthuri ja tema ümarlaua rüütlite legendidest, kus Pelléas on üks vapratest võitlejatest. Ühes versioonis satub ta keerulisse armukolmnurka, kui tema väljavalitu ja tema parim sõber armuvad, teises abiellub ta haldjasoost järveneitsi Nimuega, kes kuningale oma järvest Excaliburi välja toob, võlur Merlini tapab ja kasvatab üles Lancelot', kellest saab ümarlaua rüütel ning kuningas Arthuri lähim nõuandja.

MAETERLINCKI NÄIDENDI „PELLÉAS JA MÉLISANDE“ LAVASTUS ESTONIAS

Hooaeg 1919/1920
„Pelléas ja Mélisande“

Alguskeelest tõlkinud Marie Under
Näitejuht – **Erna Villmer**
Dekoratsioonid – **Roman Nymann**
Esietendus 18. novembril 1919

Arkel, Allemonde'i kuningas – **Karl Jungholz**
Geneviève, Pelléasi ja Golaud' ema – **Betty Kuuskman [Kuuskemaa]**
Pelléas, Arkeli pojapoeg – **Toomas Tondu**
Golaud, Arkeli pojapoeg – **Kristjan Hansen**
Mélisande – **Erna Villmer**
Wäike Yniold, Golaud' poeg (esimesest abielust)
Arst – **Sergius Lipp**
Uksehoidja – **Hugo Laur**
Ümmardajad – **Hilda Hellas, Hilda Gleser, Anastassia Grodo**
Kerjused

PRESENTS

SEB

PELLÉAS ET MÉLISANDE

Opera by Claude Debussy

World premiere on April 30, 1902 in Salle Favart

Premiere in the Estonian National Opera on September 22, 2023

Music Director and Conductor: **Arvo Volmer**

Conductor: **Kaspar Mänd**

Stage Director: **Albert-André Lheureux** (France)

Designer: **Liina Keevallik**

Video Designers: **Andres Tenusaar, Raivo Möllits**

Lighting Designer: **Rasmus Rembel**

Chorus Master: **Martin Trudnikov**

Production Assistant: **Karin Andrekson**

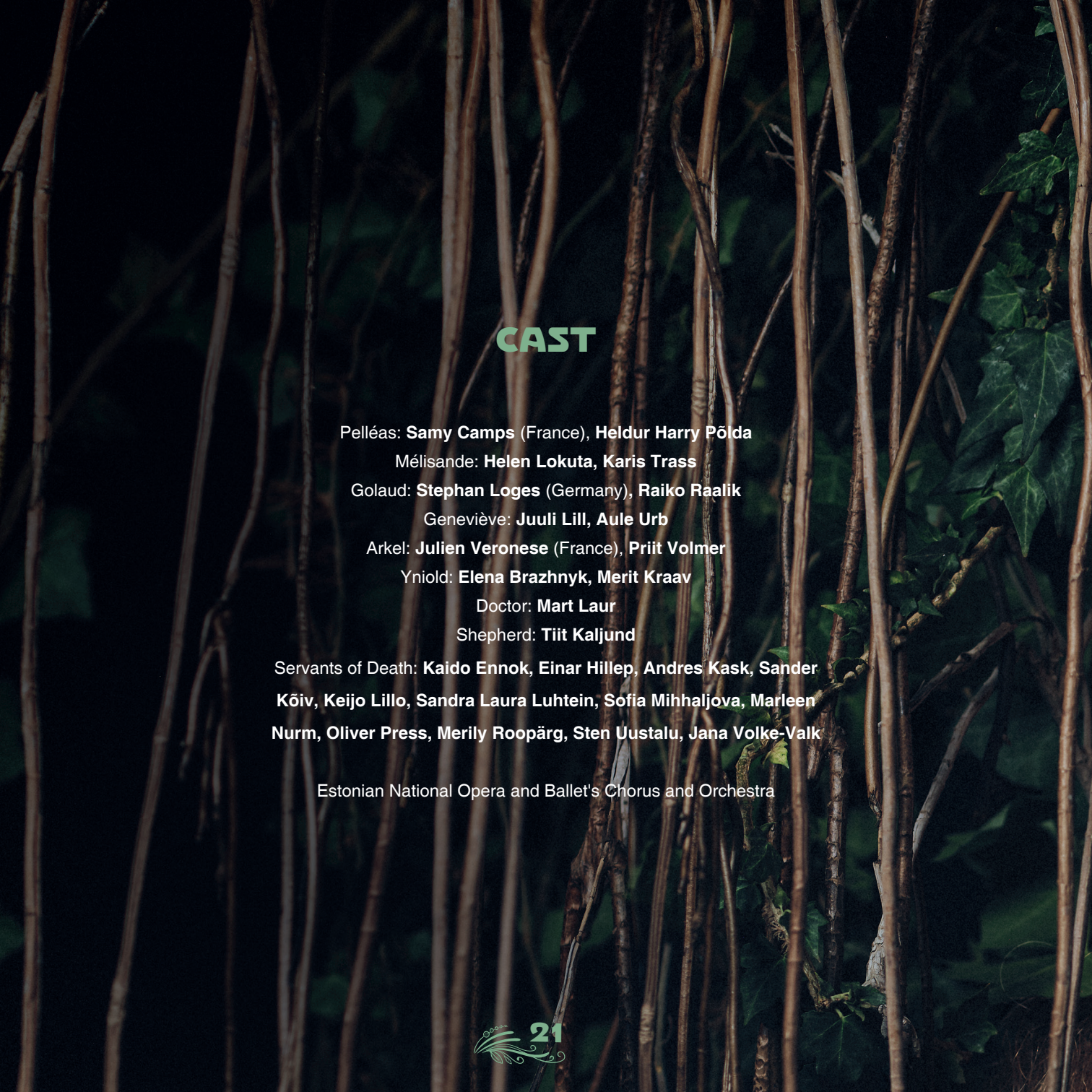
Assistant to the Designer: **Heleen Rahel Ojasalu**

Chief Pianist-Repetiteur: **Jaanika Rand-Sirp**

Pianists-Repetiteurs: **Ave Wagner, Riina Pikani**

Stage Managers: **Riina Airenne, Rein Lepnurm**

Consultant on French Language: **Geraldine Casanova**

CAST

Pelléas: **Samy Camps** (France), **Heldur Harry Põlda**

Mélisande: **Helen Lokuta, Karis Trass**

Golaud: **Stephan Loges** (Germany)**, Raiko Raalik**

Geneviève: **Juuli Lill, Aule Urb**

Arkel: **Julien Veronese** (France), **Priit Volmer**

Yniold: **Elena Brazhnyk, Merit Kraav**

Doctor: **Mart Laur**

Shepherd: **Tiit Kaljund**

Servants of Death: **Kaido Ennok, Einar Hillep, Andres Kask, Sander Kõiv, Keijo Lillo, Sandra Laura Luhtein, Sofia Mihhaljova, Marleen Nurm, Oliver Press, Merily Roopärg, Sten Uustalu, Jana Volke-Valk**

Estonian National Opera and Ballet's Chorus and Orchestra

I have been dreaming of the possibility to bring to the stage Claude Debussy's only opera, "Pelléas et Mélisande". The wonderful music of Debussy, which is difficult to describe in words, is constantly heard in concert halls and surrounds us in the media without us even noticing it, but in opera houses, "Pelléas" with its mystical and elusive nature has a special place. Music has the power to express something inexplicable. Something that remains inaccessible to other art forms, and as if in between them. Music is like a soul – nobody has seen it, but it is there. And it is possible that in "Pelléas et Mélisande", the soul plays the lead role.

Enjoy breathing in the same rhythm!

Arvo Volmer
Artistic Director and Chief Conductor of the Estonian National Opera

ARKEL

Arkel – an old and nearly blind king in a mythical kingdom of Allemonde.

PELLÉAS

Pelléas – the youngest grandson of king Arkel and Golaud's half-brother.

GENEVIÈVE

Geneviève – Arkel's daughter-in-law, the mother of Golaud and Pelléas.

MÉLISANDE

Mélisande – a mystical character, whose heritage remains a mystery.

YNIOLD

Ynold – Golaud's son from his first marriage.

GOLAUD

Golaud – the eldest grandson of king Arkel.

Costumes designs by Liina Keevallik.

THE MYSTERIOUS AND SYMBOLISTIC WORLD OF "PELLÉAS AND MÉLISANDE"

"Pelléas and Mélisande" brings to the stage a mysterious world that lies within us and seems to exist around us. Do we not live in a world full of signs and spirits following us every step of the way – or does it not at least feel like it?

At the dawn of the twentieth century, in the age of Symbolism when people were drawn to the esoteric and the unknown, Maurice Maeterlinck – one of the most important Belgian writers and a Nobel laureate in literature – wrote a mystical drama, "Pelléas and Mélisande". This was in conjunction with his magnum opus "The Blue Bird", which was already being performed all over the world. During the encounter between a prince (Golaud) and a mysterious stranger in a magical forest by a famous spring, a drama unfolds that each member of the audience can interpret differently – perhaps we could even call it fate. The protagonists do not speak, but accept their lives and destinies.

The words and situations, accompanied by the music of Maeterlinck's admirer, the French composer Debussy, captivate the audience due to their impressiveness. Is not music often seen as a great tool to express the inexpressible? It took Debussy twelve years to weave the music into the writer's words and the result is a masterpiece that presents the viewer with the drama of fate itself.

To see, one must become blind

An esoteric teaching says: "If you wish to delve into the depths of the world, you can only do it within yourself. To see, you have to become blind." "Becoming blind" means closing oneself off from the visible world and turning one's gaze inwards. However, the symbolism in "blind" is ambiguous, fitting also to describe the darkness in the minds of those who only see the visible and are often led by illusory sheepherders, thus resembling a herd driven towards the abyss.

There is a fountain in "Pelléas and Mélisande" that opens the eyes of the blind. It is there that true love is revealed to Pelléas and Mélisande. As the symbolistic masterpiece unfolds, the audience is steadily becoming more and more fascinated – the stage is full of life and death, the anxiety of being confronted with the invisible, and the opposition between ideals and reality.

The moment Mélisande realises her true love for Pelléas, she says, "I can see a rose in the dark!" The rose, a symbol of rebirth and a reference to beauty, signifies complete perfection, suggesting both resurrection and immortality, being a witness of the mystical rebirth, a symbol of pure love. The rose is the favourite flower of alchemists.

Toward the source of being human

Romanticism, as it faded, left open a door, behind which materialism and realism hid. At the same time, the end of the nineteenth century saw the emergence of improved industrial technology and the prospering of machinery. By the early twentieth century, the world was already full of noise and pollution.

Created in 1902, the opera “Pelléas and Mélisande” cast aside the corruption of the spirit and pointed to the need to return to the source of being human. Even in the current times of change, it is crucial that we as human beings are aware of the dangers of our actions, which can have unforeseen consequences. Does death bring us closer to knowledge? The theme of eternity is powerfully present in this opera and it is something that still concerns us today.

Searching for your truth and the meaning of life

Singers and performers must be taught that the effective performance of this great work requires highly nuanced acting. It is necessary to use the brightness of the human voice as well as its ghostly and murky tones. The actors have to search the depths of each character’s soul, while also turning them into symbols. Indeed, the play revolves around death and the life preceding it. Each character is searching for his or her own truth, the meaning of life, like all of us.

Maeterlinck has said, “Only by superficially touching on a word, an action, or a thought can you discover a mystery.” I would like to be able to create a lasting impression of mystery in the relationships between the characters, a mystery that manifests itself in a world that is alien and unfamiliar. My concern together with the designer Liina Keevallik, with whom we have worked together for 25 years, is how to remain faithful to the book and the untold action that takes place in it, without losing the audience’s attention when they discover this strange world and fascinating story. Audiences arriving at the opera house leave their mundane lives behind and enter the temple of music and words to undergo a rite of initiation, seeking to truly understand the meaning of their lives, because this is such a profound work.

Seeing the light in the deep darkness

I want to believe in the possibility of a better world that is less materialistic and less egoistic. Here and now, in this ominous world, the fear of World War III has taken hold and the Baltic states are the first to face this fear.

I believe in a future for humanity where people, who are educated and respectful of each other, are like brothers and sisters, supremely tolerant. You have to be able to see the light in the deepest darkness. This is what “Pelléas and Mélisande” reminds us of. I believe it, even if you think I am utopian.

Albert-André Lheureux
Director

Liina Keevallik, Albert-André Lheureux

SYNOPSIS

ACT I

A dark forest in a faraway land. Prince Golaud, hunting a wounded animal, discovers a frightened, weeping girl sitting by a spring. Taken by her beauty and mystery, Golaud persuades her to come with him out of the forest.

The castle in Allemonde. Geneviève, the mother of Golaud, reads a letter to the aged King Arkel. In it, Golaud reveals that he is now married and asks for a permission to return home with his new wife. Arkel laments Golaud's failure to wed Princess Ursule whose union would have ended the war that cripples his nation. Pelléas, Golaud's half-brother, enters. He has received news that his friend is on his deathbed and wants to travel to say goodbye to him. Arkel refuses, reminding Pelléas that his presence is needed at home to care for his own dying father. The lamps are lit for Golaud's return on top of the tower.

A garden before the castle. Geneviève shows Mélisande the castle grounds: the dark forests of Allemonde and the sea beyond. Pelléas arrives. Geneviève asks Pelléas to escort Mélisande home.

ACT II

A sunny day in the forest. Pelléas has led Mélisande to the "blind men's well". People once believed it possessed miraculous powers to cure blindness. Mélisande plays with the ring Golaud gave her, throwing it up into the air until it slips from her fingers into the well. The clock strikes twelve. Pelléas urges Mélisande to tell Golaud the truth.

A room in the castle. Golaud is with Mélisande. He is wounded, having fallen from his horse at midday while hunting. He tells his wife that the horse suddenly bolted for no reason as the clock struck twelve. Mélisande tearfully implores Golaud to take her away from the old castle, where she is tormented by sadness and anxiety. She is unhappy as she cannot see the sky at the castle. Golaud takes Mélisande's hands to comfort her and notices the wedding ring is missing. Mélisande claims she dropped it in a cave by the sea where she went to collect shells with little Yniold, Golaud's son. Golaud becomes furious and orders her to go and search for it at once, even though night has fallen. Golaud tells her to take Pelléas along with her.

In front of the cave. Pelléas tells Mélisande she will need to describe the place to Golaud to prove she has been there. The moon comes out lighting the cave and reveals three beggars sleeping in the cave. Mélisande is terrified and runs away.

ACT III

One of the towers of the castle. Mélisande is at the tower window, combing her long hair before bed. Pelléas appears on a path below the tower. He asks her to lean out so he can kiss her hand as he is going away. Mélisande leans out and her long hair tumbles down from the window on to Pelléas. Pelléas playfully ties Mélisande's hair to a willow tree, so that she would stay a while. Golaud suddenly appears and dismisses Pelléas and Mélisande as nothing but a pair of children.

The vaults of the castle. Golaud leads Pelléas down to the castle vaults, which contain a stagnant pool which has "the scent of death". He tells Pelléas to lean over and smell it.

A terrace at the entrance to the castle. Pelléas is relieved to breathe fresh air again. He basks in the sunlight and enjoys the sea wind. Golaud tells Pelléas that Mélisande is now pregnant and that he must therefore keep a distance so as not to upset or worry her.

In front of the castle. Golaud sits with his little son and questions him about Pelléas and Mélisande: How often does he see them together? What do they talk about? Do they quarrel? Do they close the door? When Mélisande's window lights up, Golaud gets his son to spy on her through the window, but Yniold says that Pelléas and Mélisande are doing nothing other than looking at the light in silence. Terrified of his father's reaction, Yniold screams for Golaud to let him down again.

Intermission

ACT IV

A room in the castle. Pelléas tells Mélisande that his father is getting better and that now he can leave on his travels. He arranges a last meeting with Mélisande before his departure. Arkel is happy that the sickness, that faithful servant of death, has departed from the castle and now glimmers of happiness can at last come back. Golaud bursts in with blood on his forehead. When Mélisande tries to wipe the blood away, he angrily pushes her away and accuses her of being unfaithful. He starts dragging her around the room. Arkel intervenes to put an end to the ugly scene. Golaud threatens that he will wait for a better time to prove that he is right.

Arkel is horrified. In the park by the well, Yniold tries to recover his golden ball, which has fallen between the stones. A shepherd passes by with his sheep. As night falls, Yniold leaves.

Pelléas waits for Mélisande at the „blind men's well" late at night. When she appears, he tries to lead her away from the moonlight so that they would not be seen. However, Mélisande is not afraid. After Pelléas admits his love for her, Mélisande confesses that she loves him too. They hear the gates being shut. Now they are locked out. The lovers notice Golaud watching them from behind a tree. They desperately kiss. Golaud enters and kills Pelléas, then pursues the fleeing Mélisande.

ACT V

A room in the castle. Mélisande, who has prematurely given birth to a daughter, is dying. When Golaud, full of remorse, questions her about Pelléas, she innocently admits that she loved him. Golaud realizes there will be no resolution to his torment. Mélisande's child is brought to her but she can see only sadness in its face. Then she quietly dies. Arkel leads Golaud away, observing that it is now the child's turn.

Liina Keevalliku lavakujundus.

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Действие первое

Дремучий лес в далекой стране. Принц Голо идет по следу раненного им зверя. На берегу источника он видит плачущую. Плененный ее красотой и загадочностью, Голо уговаривает незнакомку покинуть лес вместе с ним.

Замок в королевстве Аллемонда. Женевьева, мать Голо, читает старому королю Аркелю письмо, в котором сын сообщает о своём браке с Мелизандой и просит позволения вернуться домой с новой женой. Аркель сокрушается, что внук не посватался к принцессе Урсуле, брак с ней положил бы конец войне, опустошающей их земли. Появляется Пеллеас, сводный брат Голо. Он узнал, что его друг находится на смертном одре и просит отпустить его проститься. Однако Аркель против отъезда, ведь Пеллеас дома нужнее – он должен ухаживать за лежащим при смерти отцом. На башне зажигают огни в знак ожидания приезда Голо.

Сад перед замком. Женевьева показывает Мелизанде окрестности – сумрачные леса Аллемонды и море вдали. Появляется Пеллеас. Женевьева просит Пеллеаса проводить Мелизанду домой.

Действие второе

Солнечный день в лесу. Пеллеас привел Мелизанду к колодцу слепых, вода из которого, по преданию, излечивает незрячих. Мелзанда, играя, подбрасывает над водой свое обручальное кольцо и роняет его в колодец. Часы на башне замка пробили двенадцать. Пеллеас советует Мелизанду сказать Голо правду о случившемся.

Комната в замке. Голо с Мелизандой. Упавший на охоте с лошади Голо рассказывает жене о происшествии: ровно в полдень его лошадь словно обезумела и понесла его. Мелизанда слёзно умоляет увезти ее из старого замка, где ее терзают тоска и тревога. Она несчастна, ибо не видит здесь неба. Голо пытается утешить ее, берет за руки и замечает, что на пальце нет обручального кольца. Мелизанда не в силах сказать мужу правду и придумывает, что обронила его в гроте у моря, когда собирала ракушки для сына Голо – Иньольда. Разгневанный Голо велит Мелизанде немедленно, ночью, отправиться на поиски, и пусть Пеллеас поможет ей в этом.

Перед гротом. Пеллеас предлагает Мелизанде зайти внутрь, чтобы потом она смогла точно описать место, где «потеряла» кольцо. Выглянувшая из-за облаков луна освещает трех нищих, которые спят в пещере. Мелизанда в панике бросается прочь.

Действие третье

Одна из башен замка. Мелизанда у окна, расчесывает перед сном свои роскошные длинные волосы. Внизу на дорожке появляется Пеллеас. Он просит протянуть ему руку, чтобы он губами мог коснуться ее на прощание. Мелизанда наклоняется. Внезапно её волосы рассыпаются, окутав Пеллеаса. В восторге он запутывает пряди в ветвях ивы, чтобы Мелизанда не смогла вырваться и осталась с ним еще на мгновение. Внезапно появившийся Голо с досадой отчитывает их, как детей.

Подземелье замка. Голо заставляет Пеллеаса спуститься в темное подземелье замка, и наклониться над водоёмом, полным стоячей смрадной воды, чтобы почувствовать запах смерти.

Терраса перед замком. Пеллеас, вырвавшийся на волю, наслаждается первым глотком свежего воздуха. Он радуется лучам солнца и морскому ветру. Голо сообщает Пеллеасу, что Мелизанда ждет ребенка, и просит брата держаться от нее подальше, чтобы не волновать ее.

Перед замком. Голо расспрашивает сына, часто ли тот видит Пеллеаса и Мелизанду вдвоем, что они говорят друг другу, ссорятся ли, закрывают ли дверь. Когда в окне Мелизанды зажигается свет, Голо требует, чтобы сын подсматривал за ней. Иньольд говорит, что Пеллеас и Мелизанда сидят и молча смотрят на свет. Ужаснувшись реакции отца, ребенок кричит, чтобы тот отпустил его.

Антракт

Действие четвертое

Комната в замке. Пеллеас сообщает Мелизанде, что отцу лучше и что ему, Пеллеасу, позволено уехать. Перед разлукой он хотел бы встретится с Мелизандой в последний раз. Аркель радуется, что болезнь, старая прислужница смерти, отступила – и теперь у обитателей замка появилась надежда на счастье. В комнату врывается Голо с окровавленным лбом. Мелизанда спешит стереть кровь со лба мужа, но Голо яростно отталкивает ее, обвиняет в измене и принимается таскать по полу. Подбежавший Аркель прерывает эту безобразную сцену. Голо грозится выждать удобного случая и доказать свою правоту.

Аркель ошеломлен. В парке у колодца Иньольд тщетно пытается достать золотой мячик, застрявший между камнями. Невдалеке проходит стадо овец. Иниольд уходит с наступлением ночи.

Поздно вечером Пеллеас ждет Мелизанду у колодца слепых. Когда она появляется, он пытается увести ее из полосы лунного света, чтобы их не заметили. Но Мелизанда не боится. На признание Пеллеаса в любви она отвечает ему тем же. Слышен шум закрывающихся ворот. Это значит, что Пеллеас и Мелизанда уже не могут вернуться домой. Влюбленные замечают, что за ними из-за деревьев наблюдает Голо. Они отчаянно целуются. Голо появляется из-за деревьев и убивает Пеллеаса, а затем отправляется в погоню за Мелизандой.

Действие пятое

Комната в замке. Мелизанда в постели, она умирает после преждевременных родов. Входит измученный угрызениями совести Голо, но ревность продолжает терзать его и он расспрашивает жену о Пеллеасе. Мелизанда безвинно признается, что любила Пеллеаса. Голо понимает, что его страданиям не будет конца. Мелизанде приносят дочь, но она видит лишь горечь в глазах ребенка. Не проронив ни слова, Мелизанда тихо умирает. Аркель уводит Голо, и говорит, что теперь девочка должна занять место своей матери.

Liina Keevalliku kujundus, loss.

SISÄLLÖN YHTEENVETO

I NÄYTÖS

Synkkä metsä kaukaisessa maassa. Prinssi Golaud jahtaa haavoitettua eläintä ja löytää lähteeltä itkevän neidon. Mies hurmaantuu neidon kauneudesta ja salaperäisyydestä ja suostuttelee hänet lähtemään metsästä miehen matkaan.

Linna Allemondiassa. Golaudin äiti Geneviève lukee iäkkäälle kuningas Arkelille pojan kirjettä. Poika ilmoittaa, että on äskettäin mennyt naimisiin ja pyytää lupaa tulla kotiin uuden vaimonsa kanssa. Arkel moittii Golaudia siitä, ettei hän mennyt naimisiin prinsessa Ursulan kanssa – tämä liitto olisi voinut lopettaa sodan, joka kuormittaa hänen maataan. Golaudin velipuoli Pelléas saapuu. Hän on saanut tietää, että hänen ystävänsä on kuolinvuoteellaan ja haluaisi matkustaa tämän luokse jättämään hyvästit. Arkel kieltäytyy ja muistuttaa Pelléasta, että häntä tarvitaan kotona – hänen velvollisuutensa on huolehtia kuolevasta isästään. Torniin on sytytetty lamput Golaudin paluuta odotettaessa.

Puutarha linnan edessä. Geneviève esittelee Mélisandelle linnan tiluksia – Allemondian synkkiä metsiä ja kauempana olevaa merta. Pelléas saapuu. Geneviève pyytää Pelléasta saattamaan Mélisanden kotiin.

II NÄYTÖS

Aurinkoinen päivä metsässä. Pelléas on tuonut Mélisanden ”Sokeiden miesten kaivolle”. Joskus uskottiin, että sillä oli maaginen voima parantaa sokeita. Mélisande koskettaa Golaudin antamaa sormusta ja heittää sen ilmaan, mutta se livahtaa hänen sormistaan kaivoon. Kello lyö keskipäivän merkiksi. Pelléas suosittelee Mélisandea kertomaan Golaudille totuuden.

Huone linnassa. Golaud on Mélisanden kanssa. Hän on haavoittunut, koska putosi keskipäivän aikaan metsästämässä ollessaan hevosensa selästä. Hän kertoo aviopuolisolleen, että hevonen alkoi pukittaa juuri, kun kello löi kaksitoista. Mélisande pyytää Golaudia kyynelsilmin, että mies veisi hänet kauas vanhasta linnasta, koska hän on siellä surullinen ja ahdistunut. Hän on onneton, koska ei näe linnassa taivasta. Golaud ottaa Mélisandea kädestä lohduttaakseen häntä, mutta huomaa, ettei naisen sormessa ole vihkisormusta. Mélisande väittää, että se katosi merenrantaluolassa, jonne hän oli mennyt Golaudin pojan Inioldin kanssa keräämään simpukoita. Golaud raivostuu ja käskee häntä menemään etsimään sormusta heti, vaikka on jo yö. Golaud käskee hänen ottaa Pelléas mukaansa.

Luolan edessä. Pelléas sanoo Mélisandelle, että hänen tulee osata kuvailla paikkaa Golaudille todistaakseen, että hän on ollut siellä. Kuu tulee esiin pilven takaa ja sen valo osuu luolassa nukkuvaan kerjäläiseen. Mélisande panikoi ja pakenee.

III NÄYTÖS

Yksi linnan torneista. Mélisande istuu tornin ikkunan alla ja harjaa pitkiä hiuksiaan ennen nukkumaanmenoa. Pelléas kävelee tornin ohi kulkevalla polulla. Mies pyytää naista kumartumaan ulos ikkunasta, jotta hän voisi suudella hänen kättään hyvästiksi. Mélisande kumartuukin, mutta hänen pitkät hiuksensa karkaavat ikkunasta Pelléasin päälle. Pelléas sitoo Mélisanden hiukset leikkisästi pajuun, jotta nainen jäisi joksikin aikaa hänen luokseen. Golaud ilmestyy yhtäkkiä ja moittii Pelléasta ja Mélisandea heidän lapsellisuudestaan.

Linnan alla olevat käytävät. Golaud johdattaa Pelléasin linnan alla oleviin käytäviin, jossa on myös seisovavetinen vesisilmä, jossa on ”kuoleman haju”. Hän käskee Pelléasta kumartumaan haistaakseen sen.

Terassi linnan sisäänkäynnin luona. Pelléas nauttii ensisiemauksestaan raikasta ilmaa. Hän paistattelee auringossa ja iloitsee merituulesta. Golaud kertoo Pelléasille, että Mélisande odottaa lasta, minkä vuoksi velipuolien tulee nyt pysyä kaukana naisesta, jotta he eivät ärsyttäisi häntä tai saisi häntä murehtimaan.

Linnan edessä. Golaud esittää nuorelle pojalleen kysymyksiä Pelléasista ja Mélisandesta: kuinka usein hän on nähnyt heidät yhdessä? Mistä he puhuvat? Riitelevätkö he? Sulkevatko he oven perässään? Huomattuaan, että Mélisanden ikkunaan syttyy valo, laittaa Golaud pojan seuraamaan naista ikkunan läpi. Iniold kertoo, etteivät Pelléas ja Mélisande tee muuta, kuin katselevat hiljaa palavaa tulta. Iniold pelkää Golaudin reaktiota ja huutaa isälleen, että hän nostaisi pojan alas.

Väliaika

IV NÄYTÖS

Huone linnassa. Pelléas kertoo Mélisandelle, että isän terveys on parantumassa, minkä vuoksi hän voi nyt jatkaa matkasuunnitelmiaan. Hän sopii ennen lähtöään viimeisen tapaamisen Mélisanden kanssa. Arkel iloitsee, että sairaus – kuoleman uskollinen palvelija – on poistunut linnasta ja todellinen onni voi palata taloon. Golaud ryntää huoneeseen, otsa veressä. Kun Mélisande yrittää pyyhkiä verta pois, mies työntää hänet vihaisesti sivuun ja syyttää häntä uskottomuudesta. Mies vetää häntä pitkin huonetta. Arkel tulee väliin lopettaakseen ikävän tapahtuman. Golaud uhoaa jäävänsä odottamaan mahdollisuutta todistaa olevansa oikeassa.

Arkel on järkyttynyt. Kaivon viereisessä puistossa Iniold etsii kadonnutta kultapalloaan, joka on pudonnut kivien väliin. Ohi kulkee paimen lampaineen, joka on matkalla teurastukseen. Iniold lähtee yön saapuessa.

Yömyöhällä Pelléas odottaa Mélisandea sokeiden miesten kaivolla. Kun nainen ilmestyy, yrittää mies viedä hänet pois kuunvalosta, jottei heitä nähtäisi. Mélisande ei kuitenkaan pelkää. Pelléas ilmaisee hänelle rakkautensa ja Mélisande tunnustaa, että hänkin on rakastunut mieheen. He kuulevat, kuinka portit suljetaan. Nyt he eivät enää pääse sisään. Rakastavaiset huomaavat Golaudin puun takana vakoilemassa heitä. He suutelevat epätoivoisesti. Golaud murhaa Pelléasin ja alkaa sitten seurata pakenevaa Mélisandea.

V NÄYTÖS

Huone linnassa. Mélisande on hiljattain synnyttänyt keskostytön ja on kuolemaisillaan. Sisään astuu katuvainen Golaud ja kysyy häneltä Pelléasista. Nainen tunnustaa syyttömästi, että rakasti Pelléasta. Golaud ymmärtää, ettei hänen tuskalleen ole ratkaisua. Mélisandelle tuodaan hänen lapsensa, mutta hän näkee vastasyntyneen kasvoilla vain surua. Nainen kuolee hiljaisuudessa. Arkel johdattaa Golaudin pois ja sanoo, että nyt on lapsen vuoro.

Liina Keevalliku kujundus, pimedate allikas.

1.

2.

FOTOD LAVASTUSEST

4.

5.

1. Helen Lokuta / 2. Priit Volmer / 3. Elena Brazhnyk /
4. Heldur Harry Põlda / 5. Karis Trass / 6. Merit Kraav

3.

6.

7.

8.

9

10.

7. Stephan Loges / 8. Julien Veronese, Karis Trass / 9. Raiko Raalik / 10. Priit Volmer, Helen Lokuta / 11. Samy Camps / 12. Mart Laur

11.

12.

RAHVUSOOPER JA -BALLETT ESTONIA / ESTONIAN NATIONAL OPERA AND BALLET

Loominguline juht ja peadirigent /
Artistic Director and Chief Conductor
Arvo Volmer

Rahvusooperi ja -balleti Estonia peadirektor /
Director General of the Estonian National Opera and Ballet
Ott Maaten

Eesti Rahvusballeti kunstiline juht /
Artistic Director of the Estonian National Ballet
Linnar Looris

Eesti Rahvusballeti kunstilise juhi assistent /
Assistant to the Artistic Director of the Estonian National Ballet
Daniel Kirspuu

Eesti Rahvusballeti koordinaator /
Artistic Coordinator of the Estonian National Ballet
Kaire Kasetalu

Ooperiosakonna administratiivjuht /
Head of Administration of the Opera Department
Lea Liisbet Peterson

Orkestri ja koori direktor, loomingulise juhi assistent /
Director of the Orchestra and Chorus, assistant to the Artistic Director
Aili Roose

Orkestri 1. kontsertmeistrid / 1st Concertmasters of the Orchestra
Andrus Haav, Arvo Leibur

Koormeister / Chorus Master
Martin Trundikov

Tehnikadirektor / Technical Director
Taivo Pahmann

Dekoratsiooniala juhataja / Head of the Set Department
Kadri Kuusler

Kostüümiala juhataja / Head of the Costume Department
Airi Laas

Grimmiala juhataja / Head of the Make-Up Department
Janika Olup

Pealavameister / Head Stage Technician
Mario Madiste

Valgusala juhataja / Head of the Lighting Department
Rasmus Rembel

Heli- ja videoala juhataja /
Head of the Sound and Video Department
Kalev Timuska

Rahvusooperi ja -balleti Estonia nõukogu esimees /
Chairman of the Board of the Estonian National Opera and Ballet
Merilin Piipuu

Kavaraamatu koostaja / Compiler of the programme book
Liina Viru

Kavaraamatu toimetaja / Editor of the programme book
Maarja Tyler

Kavaraamatu kujundaja / Designer of the programme book
Reili Evart

Fotod / Photos
Veljo Poom

Lavakujunduses on kasutatud Joseph Mallord William Turneri maale „Koidik Devoni orus“ (1832), „Norhami loss, päikesetõus“ (u 1845), „Taeva visand“ (1816–18) / Set Design includes Joseph Mallord William Turner's paintings "Dawn in the Valleys of Devon" (1832), "Norham Castle, Sunrise" (ca 1845), "Sky Study" (1816–18)

Täname / We thank: **Karl Andreas Šumilin**

© Rahvusooper ja -ballett Estonia, 2026

RAHVUSOOPERI JA -BALLETI ESTONIA TOETAJAD 121. HOOAJAL

HOOAJA KULDSPONSOR

KULDSPONSOR

PEASPONSORID

KOOSTÖÖPARTNERID

